

Інтерв'ю з Любомиром Дерешем для J'aime l'Ukraine

Французькі читачі Вас знають як автора роману «Культ». Багато чого змінилося з часу його написання? У передмові до «Голови Якова» Ю.Іздрик зазначив, що останній слід розглядати як Вашу особисту еволюцію, а не тільки еволюцію Вашого письма. Любомир Дереш продовжує вдосконалюватися, створюючи гарну взаємно-пропорційну зростаючу криву, чи крива має якусь іншу цікаву форму?

Мою криву навряд чи назвеш гарною. Я знаю письменників, котрі планомірно, елегантно нарощують потенціал своїх творів, тримаючи марку від книги до книги. У моєму житті, натомість, часом відбуваються стрибки – і ці стрибки збоку виглядають не завжди зрозумілими. Їх не вкладеш у лінійну послідовність змін. «Голова Якова» – приклад таких змін. Замість п'яти років мовчання я, по хорошому, мав би видати ще зо три-чотири книги й підвести читача до тих тем і художніх засобів, які використав у останньому тексті. Однак життя рідко коли живе згідно наших схем. Частіше воно ставить тебе перед фактом – фактом якогось розуміння. І на те, аби прийняти те розуміння, потрібно іноді роки. Тоді крива іде полого, а потім, в момент чергового сплеску – знов різко вгору. Як пульс)) Пацієнт живий)

Продовжуючи про передмову «Голови Якова»: наскільки важливо жити в ногу з часом (фейсбук, фани,) і до яких пір? Який піар має бути в письменника ?

Підтримувати зв'язок із читачами – один із обов'язків письменника, без нього письменник – неповноцінний. Принаймні, так мені видається. Бо для мене література – це в першу чергу обмін, діалог, і якщо я не маю зворотнього зв'язку з читачем, мені стає тяжко. Соціальні мережі сьогодні – це потужний інструмент, аби підтримувати цей зв'язок, можливо, єдиний зараз у своєму роді. Доказ цього – положення письменників старшого покоління, котрі належать до Спілки письменників України. Серед них багато талановитих і цікавих особистостей. Але через те, що вони ігнорують чи неправильно розуміють призначення медіа, зараз вони витіснені на маргінеси культурного життя. Це неприйнятно для письменника, ціллю якого є трансляція певних ідей, переживань, станів. У свою чергу, ідейність повинна органічно вирости зі самого письменника – це і є, власне, його піаром – коли він постає перед публікою, «як є», і є живим втіленням того, про що пише. Люди шукають реальності, і такого роду література – література, в якій за кожне слово письменник може тримати відповідь – є привабливою, навіть якщо ми внутрішньо не згодні з автором. Автентичність є привабливою, чистота ідеї є привабливою, здатність захищати істину і ставити істину вище власних егоїстичних інтересів є привабливою. Коли письменник відкриває буття у собі і досягає відповідності власному буттю, піар сам починає вибудовуватись довкола нього у правильний спосіб. Такого роду «піар» працює поверх усіх дискурсів, контекстів, він позачасовий і схожий на звук набату, що будить. Все інше – просто технічні прийоми, вони вже відіграють вторинну роль.

Як представник течії постмодернізму, чи вважаєте, що всі символи, алегорії, порівняння, перенесений зміст (мені ближчий французький «deuxième degré», такий собі другий ступінь розуміння) сприймаються читачами на всі 100%? Чи турбуєтесь про ставлення читача, його сприйняття і порозуміння твору?

Розумію, що змушений буду нести цей «хрест постмодернізму» ще довго – надто ж закордоном, де ще немає перекладів моїх останніх книг. Зараз я намагаюся переступити межу того явища, котре називають станом пост-модерну, і ця межа, як мені видається, проходить якраз у сфері змістів. Ключем до розуміння стану пост-модерну, згідно кихвського філософа С.Дацюка, є процеси інфляції – істини, краси, добра. Зі свого боку, у нових творах, зокрема, в останній книзі, що зараз готується до друку, у «Піснях про любов і вічність», я намагаюся віднайти ці категорії у новий спосіб, ставлячи прийоми постмодерну на службу цій цілі. Відтак, гра з читачем допустима настільки, наскільки вона слугує означеній задачі. Зважаючи на те, що в силу досвіду пост-модерну ці категорії набули ігрового значення, літературна гра для мене є точкою відправлення. Однак сам шлях повинен бути цілком серйозним, а кінцева зустріч з істиною – реальним переживанням для читача. Мені важливо, аби в цій мандрівці вціліло якомога більше пасажирів, тож тепер я ставлюсь до потреб читачів значно уважніше. Такі розуміння виникли в результаті роботи над останньою книгою «Голова Якова», і, хоч сама книга є викликом усьому тому, що я допіру сказав, вона ж дала поштовх зрозуміти свою задачу як літератора.

Про той же останній твір: складається багато думок, вражень, ніби Ви прожили не одне життя, при чому в різних епохах та країнах. Якими мають бути пріоритети в кожного з нас, щоб встигнути максимально збагатитися за наше коротке життя? Організованість, насолода незначним і нехтування диктату суспільства споживання?

Мені здається, ключовим моментом цього життя, яке, як ви підмітили, пролітає дуже швидко, є можливість зрозуміти, ким ми є. Звідки виникає свідомість? Який зміст цього світу? Ким є я? В чому полягає мій вищий обов'язок з огляду на конечність мого життя? Людину відрізняє від тварини те, що вона здатна з'ясувати, що є причиною її страждань – тварини цього не можуть, вони покійно приймають свою участь як даність. Коли людина може для себе розібратися у причинах головних страждань цього життя – в причинах свого народження, хворіб, старості та смерті – я гадаю, така людина може вважати, що прожила життя марно. Те, чи будемо ми кидати звинувачення в обличчя суспільству споживання чи ні – то вже діло десяте, мені здається, важливіше здобути той спокій розуму, який приносить справжнє розуміння себе і своєї природи. Це веде до неминаючого щастя, котре більше не залежить від зовнішніх чинників. Це і є справжнім збагаченням.

Теми волі, свободи торкаються багато письменників; наскільки важливо і що є бути вільним? Чи Яків правильно робить, коли тікає, як тільки відчуває прив'язаність до жінки? Хочеться додати, що то є сучасний риса характеру і помилитися...

Змальовуючи образ Якова, я ставив собі за ціль показати якомога більшу кількість вивертів (збочень) свідомості та способів, у який ми ці виверти компенсуємо. Ми живемо у компенсаторному суспільстві. Ми розв'язуємо одні проблеми ціною виникнення інших. Яків – приклад саме такої особистості, котра намагається компенсувати свої вади ціною страждань інших. Врешті, його свобода виявляється свободою негативною – «свободою від...». Від чого – можна перелічувати довго. Обов'язку, провини, совісті, причинності і т.д. Натомість справжня свобода, як на мене, можлива тільки тоді, коли існує те, для чого ми стаємо вільними. Те, чому ми посвячуємо себе, вища ціль, якій ми збираємося віддати себе без остатку. Сенс свободи якраз у здатності вкладатися у щось тотально, без обмежень, всім своїм єством. Без вищої цілі немає сенсу ані в доланні обмежень, ані в досягненні проміжних результатів.

Наскільки високою є поставлена нами ціль, наскільки вона безкорисна, чиста від егоїстичних домішок, наскільки неперервним є наше служіння їй, настільки ж повною є наша свобода.

Як оцінюєте складність творити у наш час, написати щось нове, адже вплив може легко бути охарактеризований як копіювання (та ж сама інтертекстуальність), твори будуть порівнювати, казати, що не так, а саяк чи так - краще...

Тут буде доречним приклад із Євангелія – і до Христа людей розпинали, але чому саме Христос отримав славу між народами? Великою ту чи іншу річ, подію, чи людину роблять не оригінальністю, а жертвою, яку складено. Так само і в літературі – справді великі твори – це твори великої внутрішньої віддачі. Існує ціла течія у літературознавстві, котра займається ревізією великих постатей в історії літератури – мовляв, Шекспір запозичив свої сюжети у того-то, а Лев Толстой – у того-то. Це просто спроби принизити велич людей, котрі склали справді велику офіру своєю працею, своїм розумом і душею. Достойною відповіддю на чуже офірування може бути хіба співмірна йому власна жертва.

Ідеальне життя письменника і Ваше життя мають щось спільне?

Поль Остер казав якось недавно в інтерв'ю, що його життя спокійне, нецікаве і не варте того, щоб про нього розповідати, а Ваше?

Моє, на жаль, не настільки спокійне, як у Поля Остера, а шкода – адже спокій це найближчий друг письменника. Взагалі, між тим, аби говорити про власне життя і тим, щоб говорити про літературу, я обираю друге – для людей я письменник, і мені цікаво спілкуватися саме в цьому амплуа. Щодо технічної сторони життя, його близькості до ідеалу... що ж, ідеальним воно стає тоді, коли втомлюєшся, врешті, вимагати від життя підлаштовуватися під твої вузькі рамки допустимого і дозволяєш йому вести тебе, а не навпаки. Коли така віддача себе в руки життю стається свідомо, вона може провадити до цікавих результатів і суттєво збагатити людину саме з точки зору екзистенції.

Наскільки герої Ваших книжок входять у Ваше життя і навпаки? Що є поштовхом, натхненням до нового твору? Ось мені здалося, що фантом Ірени нагадує трохи Ембер в «Докторі Хауз»...

Письменик зазвичай грається з тою гранню розуму, котра максимально близько підходить до краю реальності. В цьому і спокуса літератури, і її пастка, тому що на цій межі іноді важко відділити дійсність від фантомів. Це якнайбільше стосується здатності впізнавати своїх героїв у реальному житті. Якщо процес впускання живих людей у фабулу ще більш-менш керований, то поява у житті письменника персонажів з книг говорить про те, що час перевірити свою психіку на адекватність. Не обов'язово йти до психіатра – досить просто нагадати собі, звідки всі ці образи приходять. Чистота і ясність свідомості – то, як на мене, вимога техніки безпеки для письменника, умова екологічності його роботи. Тому в цій роботі не місце наркотикам, алкоголеві та іншим стимуляторам – вони можуть створити видимість досягнення якоїсь потойбічної цілі, в той час, коли насправді розум просто заграється у власні ігри. Які б привабливі інтелектуальні замки і лабіринти не будував наш внутрішній доктор Хауз, колись із них доведеться вийти – то чи є сенс гаяти час на омани ?

Як виникає зародок нового твору? Хороше питання. Навряд чи хтось знає точну відповідь. Це ще не розроблена тема літературної ембріології. Іноді щось сходиться у свідомості, якісь речі перетинаються, і в точці їх перетину виникає нова перспектива. Це можуть бути дві ситуації, які раптом починають розумітися як лінія однієї історії, це може бути особистість, котра збудила у мене в серці бажання до дії, загалом же, це завжди маленьке чудо, яке по своїй природі близьке, як мені видається, до чуда зачаття.

І, нарешті - про темну сторону письменника. Юнг писав: «Що ясніше світло, то темніша тінь». Бажання стати негативним персонажем мешкає десь там, у тіні, як і безліч інших бажань. Іноді письменник повинен відправлятися у тінь за трофеєм. Іноді, коли він довго бариться у нерішучості, життя саме підштовхує його. У Ніколая Гумільова є вірш «Чарівна скрипка» – чи був він колись перекладений на французьку? «Ты не знаешь, ты не знаешь, что такое эта скрипка, что такое темный ужас начинателя игры». Цей вірш якраз про темну сторону літератури, котра неодмінно привідкриється, коли ми почнемо всерйоз досліджувати себе.

Чи згодні з тим, що найкращі твори написані під дією наркотиків, музики чи чого ще? Чи може релігія чи якась вигадана «само-релігія» стати заміном заборонених субстанцій? Чи хотілося б бути іноді найнегативнішим героєм?

Мабуть, ви праві в тому, що ставити в один ряд музику і наркотики можна тільки тоді, коли третьою в цьому переліку буде само-релігія – тоді ми матимемо цікавий набір форм одурювання себе. Існує нездолана прірва між дійсністю, як вона є, і її імітацією. І якщо релігія – це канат, по якому намагаються пройти у правду, балансуючи жердиною віри, то і наркотики, і вигадані, спекулятивні релігії, і різні споживацькі культури, якими зараз повниться культура, – це імітація канатоходіння між двома зтяжками димом канабісу. Я вже згадував вище, що справжні речі коштують дорого. І всі спроби вигадати собі власну правду закінчатся тільки гірким розчаруванням.

Чому французькі читачі могли б сподобати ваші романи? (незважаючи на начитаність і світову відкритість?) Яке послання їм (після Кн ярмарки) можете відправити?

Якщо говорити про мої попередні романи, то їх привабливістю для французів могла б стати солодка мішанка з болю та пізнання – саме таку чуттєву комбінацію я бачу у французькій культурі. Гадаю, у таких книгах як «Намір» чи «Трохи п'ятьми» вона має досить високий градус. Щодо більш нових творів, зокрема, останньої книги, котра готується до друку, то це освіжаючий ковток людяності, очищеної від сентиментальності. Цього сучасна Європа, котру кидає між радикальною ксенофобією і сентиментальною мі-мі-мі-толерантністю, якраз і потребує найбільше, на мій погляд.

Що і кому треба зробити і донести, в які двері постукати, щоб (сучасна) українська література знайшла своїх прихильників в Європі (синонім Євросоюзу для його жителів) і щоб її перестали порівнювати та уособлювати з російською? Наскільки «імідж» країни сприяє цьому?

Сучасна українська література ще не відбулася – по факту. Вона щойно стається, і стається нерівно. Перші успіхи української літератури за кордоном – Андрухович, Забужко, Жадан, Матіос, Курков – це лише перші краплі того дощу, яким може затопити Україна Європу. Зараз Україна знаходиться у найбільш інтелектуально вигідній позиції – у позиції максимального тиску зовнішніх обставин. Тільки всередині такої, сказати б, алхімічної реторти може сформуватися щось справді цінне, справжнє. І коли воно буде доформоване до належного стану, європейській читацькій (та й іншій – глядацькій, слухачькій) публіці просто не буде що протиставити – на жаль, там, де панує зовнішній комфорт, дух дуже швидко при звичається брати замість давати. Про це К.Юнг попереджав ще у 50-х – в такому процвітаючому матеріально суспільстві на зовнішній світ починають покладатися надії на зміни, які можна зробити тільки внутрішнім зусиллям. Відсутність цих змін веде до глибокої фрустрації. Коли Україна проживе свій «урок розчаруваннями» до кінця, вона зможе поділитися його плодами з іншими країнами, і це буде культурний продукт, відмінний по духу від російського, адже досвід російської культури теж буде інтегрований у нього, але лише як один із багатьох. Це буде література, що зцілює від апатії безвихідності матеріального існування.

Що означає бути українцем? Виникла думка про міграцію і чи надовго затримувалася? Куди? Чи існує для Вас особисте валове національне щастя, як в Бутані? Чи, можливо, існує такий «Бутан» на Землі? Чи воно поряд з нами, а ми його не бачимо, не помічаємо? Чи тільки у снах?

Зовсім недавно брав участь у міжнародній конференції, присвяченій питанню української ідентичності, її організатором виступив Вроцлавський університет у Польщі. Для себе я сформулював, що найбільш характерною ознакою українця є його здатність до співпраці через взаємини. У це визначення входить і потреба українців у близьких, неформальних стосунках, у горизонтальних зв'язках (кумівство), у добросусідстві. Це формулювання також містить в собі гостинність, нейтральність і дипломатичність українців. Що цікаво, працюючи над доповіддю для конференції, я спілкувався з друзями, котрі щойно повернулися з Латинської Америки – вони були в Бразилії та Аргентині, й мали нагоду познайомитися з місцевою українською діаспорою. Обговорюючи тему українства, ми прийшли до висновку, що українці в діаспорі значно сильніше реалізують ідею української ідентичності, аніж мешканці метрополії! Саме через діаспори, через їх взаємини з зовнішнім середовищем Україна зможе зайняти належне місце у світовій громаді.

У мене й самого була нагода бути частиною української діаспори на Південному Синаї в Єгипті – це тривало без малого рік. Такий досвід дозволяє подивитися зі сторони на реалії, в яких ми нащодень занурені з головою, однак все ж я відчуваю своє місце наразі в Україні – до нових дорожніх позивів...

У своїх мандрівках, які, зрештою, не такі вже й обширні – трохи західної Європи, трохи Середнього Сходу, трохи Азії – зрозумів, що Схід мені симпатичніший, ніж Захід, а Південь привабливіший за Північ. Так, найбільш щасливі люди, яких я зустрів – це індуїсти, котрі уміють залишатися щасливими, навіть якщо вся їх власність – це пара мештків. Навіть якщо їхнє житло – це пружинне ліжко під деревом посеред вулиці. Така неприв'язаність до зовнішніх речей дуже сильно діє на європейську психіку, спершу як шок і відторгнення, а потім як радість від розуміння: щастя справді не в грошах, не в одиницях виготовленої продукції, а в тих стосунках, які є у нас. Якщо у нас є стосунки, у нас є щастя – у нас, врешті решт, є і джерело якоїсь матеріальної підтримки. Але якщо у нас є ресурс, є фінанси, але ми при цьому самотні – це багатство нічого не варте. Валове національне щастя формується саме теплом, яким ми можемо обмінюватися у спілкуванні. Що його більше, що вільніше воно передається, то краще живеться суспільству. В такому суспільстві у вас не одна мама – у вас сто мам, і не один батько – а сто татів, і дуже багато сестер і братів. В такому світі дуже мало місця для смутку, тому що завжди знайдеться хтось, хто зможе нас розрадити, потішити, і ми ніколи не будемо самотніми. Так що, за щастям, справді, не потрібно ходити далеко в гори, його можна створити у своєму житті, просто долаючи холодність і відчуженість у стосунках, проламуючи кригу байдужості, затоплюючи любов'ю світ навколо.

Чи записуєте сни?

Тільки найхімерніші. Останні кілька років сплю майже без снів і вважаю це великим успіхом в проясненні ряду світоглядних та особистісних питань.

Чи культура може врятувати світ? Чи вважаєте себе достатньо заангажованим у цьому процесі? Наскільки культура може існувати незалежно від політики?

Тільки культура і може врятувати світ. Одна, вічна культура – культура взаємин. Культура розуміння того, що цей світ спільний для всіх, що у цьому світі немає чужих людей і немає місця для байдужості. Це культура вічної мудрості, котра однакова для всіх людей і рас, культура співчуття і людяності. Це не гуманізм, не культ людини – це культура, яка виростає з розуміння людини як частки єдиного цілого. Настільки, наскільки в моїх силах, я намагаюсь

утверджувати цінності такої культури. Вважаю, що так само, як інтелектуали формують ідеологію, а політики її використовують, так само і культура формує відносини, а політика їх використовує. Політика веде суспільство до цілі, культура описує, як цей рух буде відбуватися.

Як одна з п'яти представниць нашого жіночого колективу, не можу не задати «жіноче» питання: яка роль жінки у Вашому житті, літературі, історії? Чи вона - муза, відьма, самостійна, невідмінна, причина всього,...

Я мав щастя пізнавати жінку в різних ролях – від жінки-матері і жінки-друга до жінки-зłodія і жінки-убивці. Мені звично мислити образами, і образ жінки – це образ природи, котра містить в собі все живе. Це і берегиня, і матір, і смерть, котра своєю косою відсікає ілюзії. Жінку, як відомо, випробовують золотом, а чоловіка – жінкою. У розуму природа жінки, у творчості – природа жінки, у відчуттів природа жінки. Я, як літератор, стикаюся з цими речами дуже близько щодня, і щодень відкриваю якісь нові речі для себе. Існує єдина мова жінки – вона однаково описує як процеси протікання тайфунів, так і жіночих тривог чи неспокою розуму. Я далекий від повного знання цієї теми – але радий з того, що можу щодня робити маленький крок у цю сторону.утверджувати цінності такої культури. Вважаю, що так само, як інтелектуали формують ідеологію, а політики її використовують, так само і культура формує відносини, а політика їх використовує. Політика веде суспільство до цілі, культура описує, як цей рух буде відбуватися.

Наші читачі цікавляться найбільше за все в Україні туристичними напрямками, засобами пересування типу маршруток та поїздів, бажано найстаріших та найповільніших, такою цікавою та незвичною для них кирилицею, музикою, мультиплікацією, традиціями та фольклором (писанки, вертеп, колядки, вінки,...). Пропоную пройтися по рубрикам сайту і поділитися тим, що найближче Вам до душі:

Улюблений письменник (укр, фр і взагалі), філософ – з українських письменників мені до душі Володимир Винниченко, подобається творчість Наталки Сняданко, Оксани Забужко, захоплююсь майстерністю Юрія Андруховича і Юрія Іздрика. Маю великі сантименти до творів Сергія Жадана. З філософів мені найближчі Григорій Сковорода – «Дякую тобі, Боже, за те, що зробив усе важке – непотрібним, а все потрібне – легким» – і Сергій Дацюк. Останнього люблю за неймовірну чіткість у міркуваннях. З французьких письменників мені цікаві Паскаль Кіньяр і Андре Жид. З філософів колись захоплювався Рене Гененом, а зараз найбільше ціную Жана Бодріара – за культурний подвиг, який він зробив.

Видатний українець та українка, яких повинен знати кожен. Григорій Сковорода – за формулювання взаємин обов'язку і свободи, та княгиня Ольга – за приклад святості, що приходить від слідування законам честі.

Улюблений фільм, мультфільм. З фільмів – «Serious man» братів Коенів, з мультфільмів – «Sita Sings The Blues» Ніни Палей.

Мистецтво – це здатність бути вбогим духом перед величчю Творця.

Українська музика – це красуня, яка ще не знайшла свого чудовиська.

Найсмачніша українська страва – кутя.

Свято, яке Ви б ніколи не пропустили, навіть за кордоном? Який невід'ємний ритуал його супроводжує? Для мене найбільше свято – зустріти велику людину. Якщо є нагода зустрітись з нею, я зробив би багато заради того, аби отримати її спілкування. Мій ритуал, якого я намагаюсь притримуватись – принести якийсь подарунок.

Україна для Вас - це люлька миру. «Люлька» у всіх значеннях))

Найрідніше місце в Україні, чому? Галичина. Багато теплих спогадів, пов'язаних з ріднею.

Українське слово (чи слова), яке варто вивчити іноземцеві. Дякую, Прошу, Будь ласка. Навіть якщо він знатиме всього три ці слова, серця українців при звуках цих слів розтануть!

На книжковій ярмарці в березні Ви промовилися, що маєте намір вивчити французьку за кілька місяців, як успіхи? Що можете побажати нашим читачам на їхній рідній мові?

На жаль, замість французької присвятив себе німецькій – спокусився знаннями бабці – викладачки німецької мови у військовому училищі))